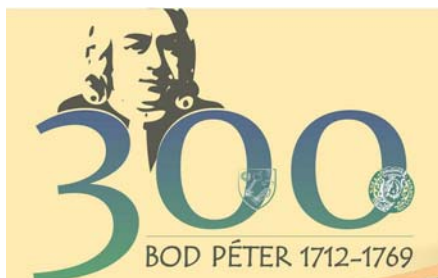

SZONDA SZABOLCS

BOD PÉTER HÁROM ÉVSZÁZADA

(1712–2012)

A 2012-es esztendő Bod Péter-élmékvé volt több régióban és számos intézmény, szervezet számára és közreműködésével, amelyek vagy a nevét viselik a három évszázaddal korábban, 1712-ben Felsőcsernátonban (Kovászna megye, Románia) született tudós lelképásztornak, irodalom- és egyháztörténésznek, vagy valamilyen módon kötődnek életműve szellemi kisugárzásához, hozadékához. (Bod Péter életpályájának rövid összefoglalását jelen írás kiegészítő anyagaként közöljük.)

Az emlékvé erdélyi, illetve – részben – magyarországi történéseit a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár koordinálta. Mind az eseménysorozat megtervezésében, mind annak lebonyolításában néhány meghatározó elv és célkitűzés érvényesült. Az emlékvérendezvények együttese a Bod-életpályát átható hasznosság jegyében alakult, amely révén egyrészt a jeles előd sokrétű tudományos és írói munkásságának, nyitott szellemiségének időszzerű vonatkozásait lehetett gyakorlatiasan feleleveníteni, másrészt mindezt a mai közönség szélesebb életkori és változatos érdeklődésű szegmenseinek figyelmébe ajánlani. Kiemelt célként fogalmazódott meg a fiatalok, főként a diákok megszólítása, bevonása az emlékvérendezvényekbe, amelyek között konferenciák, tudományos ülésszakok, előadások, vetélkedők, emlékvéjel-hagyások, emlékvétúrák, család találkozó, szoboravatás, olvasómaraton, könyv- és filmbemutatók egyaránt szerepeltek, és amelyek számos társszervező kiváló együttműködése révén valósultak meg (felsorolásukat lásd jelen beszámoló végén), hathatósan hozzájárulva ahhoz, hogy az emlékvé teljesítse az előbbieken jelzett céljait.

AZ EMLÉKVÉRENDEZVÉNY-SOROZAT FŐBB LÁNCSZEMEI

Az emlékvének már 2011-ben voltak előzményei, nem csupán a tervezés terén, amely egy esztendővel a háromszázadik születési évforduló előtt elkezdődött.

2011. november 10-én kezdetét vette a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár által a közelgő emlékvégyében, *Könyvkaland / Aventurile lecturii* címmel háromszéki 10–14 éves diákoknak szervezett, többfordulós olvasásnépszerűsítési, szövegértelmezési, kreativitási vetélkedő. November 17-én, a budapesti Bod Péter Társaság alapító elnöke halálának harmadik évfordulóján egykori munkahelye, a budapesti Veres Pálné Gimnázium könyvtára felvette Ugrin Gáborné Majoros Márta nevét.

*Koszorúzás a 300. születésnapon,
2012. február 22-én az alsócsernátoni
Haszmann Pál Múzeum kertjében
(Dimény-Haszmann Árpád felvétele)*

2012-ben számos rendezvény tisztelgett a jeles háromszéki egyházi és kultúrsemélyiség emléke előtt.

- Január 10-én Budapesten, a Kolozsvári Református Öregdiákok Magyarországi Baráti Társasága (KRÖMBT) szervezésében megemlékeztek a háromszáz éve született Bod Péterről, Gyórfy Eszter történész, református lelkipásztor előadása révén is.
- Február 22-én, Bod születése napján, az alsócsernátoni Haszmann Pál Múzeum kertjében 1973-ban felállított mellszobránál (Gergely István alkotása), a felsőcsernátoni református templom kertjében lévő, 2001-ben avatott mellszobornál (Bocskay Vince alkotása), valamint a Bod szülőháza helyén 1995 óta álló emlékoszlopnál és a felsőcsernátoni Bod Péter Népházban hajtottak főt a nagy előd előtt.
- Február 23-án a *Kultúra és társadalom kapcsolata és kihívásai (Bod Péter három évszázada)* című műhelytalálkozóra, illetve a *Könyvkaland / Aventurile lecturii* vetélkedő díjátadó ünnepségére került sor a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban, rangos vendégek társaságában és a Codex régizene-együttes koncertjének kíséretében.
- Február 29-én és április 27–28-án a kézdivásárhelyi Bod Péter Tanítóképző szervezett kulturális rendezvényeket a 24. Bod Péter Napok eseménysorozatának keretében.
- Március 7–17. között a szegedi Somogyi-könyvtárban Bod Péter életművét bemutató kamarakiállítás lehetett megtekinteni.
- Március 22-én Budapesten, a Bod Péter Társaság szervezésében Bod Péter-emlékülést tartottak és felavatták a Veres Pálné Gimnázium könyvtárának Bod Péter Termét.
- Április 17-21. között a *Könyvkaland / Aventurile lecturii* vetélkedő első helyezett csapatainak jutalom-tanulmányúttjára került sor, Eger és Budapest érintésével, könyvtárak és más kulturális intézmények meglátogatásával.

Háromszéki diákcsoportok Bod Péter-vetélkedője az alsócsernátoni Haszmann Pál Múzeum kertjében, 2012. május 5-én (Dimény-Haszmann Árpád felvétele)

tájékoztató pont

- Május 2–3-án Nagyenyeden és Magyarigenben zajlott le a *Bod Péter háromszáz éve* című nemzetközi tudományos konferencia, Bod tudói munkásságát, illetve az akkori tudományosság intézményeit és főbb vetületeit érintő témákkal.
- Május 5-én az alsócsernátoni Haszmann Pál Múzeum kertjében V–VIII. osztályos háromszéki diákok Bod Péter-vetélkedőjére került sor, ezt követően Gróf László és Feiszt György történészek, valamint a kézdivásárhelyi Bod Péter Tanítóképző diákjainak a vetélkedő témakörébe illeszkedő előadásai hangzottak el.
- Július 6-án Felsőcsernátonban, a Kálvin Napok és presbiteri konferencia keretében tudományos ülészakot rendeztek Bod Péter mindennapjainak emberi–szellemi környezetéről, kultusza alakulásáról; az előadássorozathoz a Bod-leszármazottak családtalálkozója kapcsolódott.
- Augusztus 1–5. között a kálnoki (Kovászna megye, Románia) egyházközség és a helybeli dr. Bedő Albert Környezetvédelmi, Ifjúsági és Közművelődési Egyesület *Bod Péter nyomában a dél-erdélyi szórványban* címmel szervezett buszos emléktúrát.
- Augusztus 3-án a marosvásárhelyi Bod Péter Diakóniai Központban tartották meg a marosvásárhelyi Bod-családok találkozóját.
- Szeptember 21–23. között a fentebb említett vetélkedőkön jól szereplő harminc diák, illetve kísérőik buszos emlékkiránduláson vettek részt, bejárva Bod Péter életútjának főbb erdélyi stációit, illetve olyan településeket, ahol a magyarság szórványban él (útvonal: Sepsiszentgyörgy – Csernáton – Olthévíz – Fogaras – Szászmedgyes – Magyarpéterfalva – Balázsfalva és Túr – Nagyenyed – Gyulafehérvár – Magyarigen).
- Október 11–14. között Sátoraljaújhelyen és Debrecenben Bod Péter-emlékműsorral vendégszerepelt a kézdivásárhelyi Bod Péter Tanítóképző színjátszó együttese.
- Október 25-én Bod Péter-emléknap volt a budapesti Bod Péter Társaság és az Országos Széchényi Könyvtár szervezésében, ez alkalommal került sor a *Bod Péter; a tudós lelkipásztor és az ember* című tudományos ülészakra az OSZK előadótermében, illetve a résztvevők megkoszorúzták a magyar főváros Bod Péter utcájában a jeles előd emléktábláját.
- November 17-én Bod Péter-mellszobor (Vargha Mihály sepsiszentgyörgyi szobrászművész alkotása) leleplezése következett Magyarigenben, a református templom kertjében, Bod végső nyughelye szomszédságában. A szoboravatást megelőzően négy könyv bemutatóját rendezték meg: Gudor Kund Botond – *Az eltűnt Gyulafehérvári Református Egyházmegye és eltűnt egyházi közösségei* (Tortoma, Barót – Kriterion, Kolozsvár, 2012); Sepsi Enikő, Kurucz György, Gudor Kund Botond (szerk.): *Egyház, társadalom és művelődés Bod Péter (1712–1769) korában. A nagyenyedi és magyarigeni „Bod Péter háromszáz éve” konferencia*

(2012. május 2–3.) *tanulmánykötetete* (L'Harmattan, Budapest, 2012); Gudor Kund Botond: *Rediviva Chartophylax Igeniensis – Az erdélyi-hegylajai Magyarigen református közösségének története* (Tortoma, Barót – Kriterion, Kolozsvár, 2012); *Bod Péter: Az erdélyi románok egyháztörténetének két könyve* (Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy – Státus Kiadó, Csíkszereda, 2012).

- November 22-én a Bod Péter-évforduló tiszteletére rendezett 24 órás olvasómaraton a baróti Gyulai Líviusz Városi Könyvtár, a XX. Erdővidéki Közművelődési Napok keretében.
- November 24-én *Bod Péter, a tudós erdélyi lelkipásztor* címmel Bod Magdolna és Bod Péter Ákos tartott előadást Budapesten, az Állategészségügyi Intézet tanácstermében, a Debreceni Református Kollégium Budapesti Baráti Körének szervezésében.
- November 25-én a marosvásárhelyi Bod Péter Diakóniai Központban volt Bod Péter-emlékünnepe, az intézmény volt vezetőinek, a város református lelkészeinek és más meghívottaknak a részvételével.
- November 29-én Bod Péter-megemlékezést szervezett a Romániai Magyar Könyvtárosok Egyesületének iskolai könyvtári szekciója a kézdivásárhelyi Bod Péter Tanítóképző könyvtárában.

A Bod Péter-emléktúra diák résztvevői érdeklődve lapozzák az olthévízi református templomban a helybeli református lelkészek szolgálati könyvét, amely a jeles előd bejegyzéseit is tartalmazza
(Fotó: Bod Péter Megyei Könyvtár)

Bod Péter portréja (a kolozsvári Szépművészeti Múzeum gyűjteményéből)

- December 19-én került sor a sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtárban a Bod Péter-émlékév háromszéki zárórendezvényére, Bod Péter életére, kultuszára és az emlékévé történéseire vonatkozó kisfilm (Simon József munkája), a *Bod Péter: Az erdélyi románok egyháztörténetének két könyve* című kötet, valamint Demeter Lajos (szerk.) *Téklák az időben* című, a sepsiszentgyörgyi könyvtárak és a házigazda intézmény történetét ismertető könyve (Háromszék Vármegye Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2012) bemutatójával. A rendezvényt a kézdivásárhelyi Bod Péter Tanítóképző színjátszói által előadott, az intézmény névadója előtt tisztelegő irodalmi összeállítás zárta.

A magyarországi Bod Péter Könyvtárhasználati Vetélkedőre az emlékévé alkalmával határon túli diákok is jelentkezhettek 2012-ben.

Az emlékévé erdélyi történéseinek megvalósulását fő támogatóként Kovászna Megyei Tanácsa tette lehetővé. A rendezvénysorozat partnerei, illetve társszervezők a következők voltak (ábécé-sorrendben): Bethlen Gábor Kollégium (Nagyenyed), Bod Péter Alapítvány (Gyulafehérvár), Bod Péter Tanítóképző (Kézdivásárhely), Bod Péter Társaság (Budapest), Europe Direct Információs Központ (Sepsiszentgyörgy), Háromszéki Mára Egyesület (Felsőcsernáton), Haszmann Pál Közművelődési Egyesület (Csernáton), Haszmann Pál Múzeum (Alsócsernáton), Károli Gáspár Református Egyetem (Budapest), Kovászna Megyei Művelődési Központ (Sepsiszentgyörgy), Sepsiszentgyörgy Polgármesteri Hivatala, valamint: a felsőcsernátoni, fogarasi, gyulafehérvári, magyarigeni, olthévízi református egyházközösség, a balázsfalvi Szülőföldünkért Egyesület, a szászmedgyesi MADISZ és a türi római katolikus plébánia.

KI VOLT BOD PÉTER (1712–1769)?

Meghatározó fontosságú irodalomtörténész, író, egyházi jog- és egyháztörténész, református lelkész.

1712. február 22-én született Felsőcsernátonban, elszegényedett székely köznemesi család sarjaként. Kisdiákként 1724-ben a nagyenyedi kollégiumba ment, ahol szerény körülmények között végezte el az alsóbb osztályokat. Szegénysége miatt egy idő után abbahagyta tanulmányait, elfogadta 1729-ben a felsőbányaiak meghívását, és április 25-től rektornak (tanítónak) ment oda. Miután keresetéből elegendő pénzt és megfelelő ruhát szerzett magának, visszatért Nagyenyedre. 1732. május 8-án *subscribált* (írta alá az intézmény törvényeit) a neves kollégiumban, és folytatva tanulmányait tógás diák lett, aki a teológiai és bölcséleti tudományokban képezte magát.

1736-tól a kollégiumi könyvtár őre, 1737-től a héber nyelv segédtanára. 1739-ben a szászvárosi, jól menő iskolához hívták rektornak, de ő inkább

tájékoztató pont

a külföldi tanulmányutat választotta, stipendiuma (ösztöndíja) és jótevői segítségével. 1740-ben Hollandiába ment, a leideni egyetemen elsősorban teológiát és keleti nyelveket tanult. 1743 novemberében visszatért Nagyenyedre. Gróf Teleki Józsefné Bethlen Kata nyomban udvari papjának fogadta, az ő olthévízi udvarában december 29-én kezdte meg szolgálatát. A papi vizsgálatot 1744. június 15-én a nagybaconi közzsínaton tette le, ahol 17-én pappá szentelték. 1746-tól nemcsak udvari pap, hanem Olthévíz parókiális papja is.

1748 márciusában feleségül vette Enyedi Máriát, Enyedi Sámuel (Constantin Brâncoveanu erdélyi birtokainak igazgatója) lányát, aki 1749-ben, első gyermekük születésekor meghalt. Bod Péter 1751 márciusában nősült újra. Felesége a gyulafehérvári egyházmegye esperesének, a benedeki lelképásztor Bányai Istvánnak a lánya, Bányai Zsuzsánna lett. Kilenc gyermekük született, közülük azonban csupán három érte meg a felnőttkort...

1749. november 21-én a magyarigeni eklézsia hívta meg lelkésznek, ahová december 5-én köszöntött be. Bár neves főgimnáziumok versengtek érte, megmaradt Magyarigenben lelképásztornak.

A fejevári egyházkerület 1758. január 11-én jegyzővé tette meg, 1767. július 1-jén a kézdivásárhelyi közzsínaton generális notáriussá (teljes körű főjegyző) választották.

Irodalmi, közművelődési tevékenysége mellett szőlőműveléssel foglalkozott. Úgy tartják, ez a szenvedélye okozta halálát, 1769. március 3-án. Magyarigeni szőlősében, metszés közben kezén az ütőeret úgy átvágta, hogy a vért nem tudták elállítani, végzetesnek bizonyult...

Bod Péter a haladó erdélyi művelődés egyik legkiválóbb képviselője, a magyar felvilágosodás előfutára. Húsznál több műve jelent meg nyomtatásban, közülük jó néhány két-három kiadást is megért.

Főművének a 485 magyar literátus életrajzát tartalmazó, 1766-ban Nagyszébenben kiadott *Magyar Athenast* tekintik, amely ma is értékes segédkönyv, az első magyar irodalmi lexikon. A *Szent Bibliának históriája* (Nagyszében, 1748) című munkája az első magyar irodalomtörténeti monográfiaként is felfogható, mert a Szentírás kéziratainak és kiadásainak egyetemes története után a magyar bibliafordításokat is ismerteti. *Smirnai szent Polikárpus* (Nagyenyed, 1766) című munkája az erdélyi református püspökök életrajzát foglalja magába. A *Szent Hilarius* vérbeli humort sem nélkülöző, zömmel máig aktuális, aforizmaszerű megállapítások sorozata az életről és az emberi jellemről, viszonyokról, a társadalom működéséről stb.

A Bod gondozásában 1767-ben ugyancsak Nagyszébenben megjelentett, megjegyzésekkel és német részzel megtoldott, Pápai Páriz Ferenc-féle *latin–magyar, magyar–latin szótár* a diákok még a 20. század elején is használták.

Halála után jelent meg többek között a jellem- és korrajzként is érdekes, tanulságos *Önéletrása* (Kolozsvár, 1940).

Kéziratból ismert az a terve, amely szerint, bibliográfiai bevezetés után, Erdély földrajzi, történeti, politikai, egyház- és iskolaügyi leírására készült. Ebbe a tárgykörbe tartozik kéziratban maradt művei közül az erdélyi románok története, a *Brevis Valachorum Transylvaniam incolentium historia* 1764-ből, valamint a székelyekkel foglalkozó *Siculia Hunno-Dacica*. Tervét, sajnos, hirtelen bekövetkezett halála miatt nem tudta megvalósítani...

(A pályaképet összeállította: Demeter Lajos helytörténész – Bod Péter Mezei Könyvtár, Sepsiszentgyörgy)

BOD PÉTER SZENT HILARIUS CÍMŰ MUNKÁJÁBÓL (1760)

45. Hogy kell az ISTENnel szólni? Úgy, mintha az emberek hallgatnák, az emberekkel pedig úgy kell élni, mintha az ISTEN látná.

tájékoztató pont

48. **Micsoda még e világ?** Egy nagy *bibliotheca*, könyvesház, melyben mind mennyei s mind földi dolgokat lehet tanulni szüntelen. Itt vagyon a könyv, melynek három levelei vagynak, az ég, föld, tenger, s annyi betűje, ahány teremtett állatja. Minden teremtett állatocska *in nature Musaeo*, ebben a természet tanuló-házában azt kiáltja tenéked: Vagyon Isten, aki teremtett mindeneket, bölcsen tart az ő csudálatos gondviselésében. (...)

56. **Micsodás a világi élet?** Mint a hetivásár, azholott két rendbéli emberek fordulnak meg; némelyek adnak-vésznek, mások pedig csak szemlélik és nézik a vásárt.

58. **Hol vagyon a földnek közepe?**

A pogányok Delfisben tartották, melyet onnan próbáltak, mivel két sást elbocsátván egyszersmind egyiket napkeleten, a másikat napnyugoton, Delfisnél találkoztak egybe. A zsidók Jerusalémben tartották. De a kerek föld közepe ott vagyon, ahol te állasz.

84. **Miért nevezték a nyelvet elme címerének?** Mert a szív a nyelv által megismeretetik. A szív tárház, rakott ház, a nyelv kolcsár, kisáfárolja, ami benne vagyon. A szív forrás: a nyelv csorgó, ami benne vagyon, azon kicsoronkál a piacra.

87. **Kinek vagyon jó füle?** Aki örömet meghallgatja az hasznos dolgokat, eszesen megválasztja a meghallottakat; engedelmesen, amelyeket megértett, véghezviszi.

88. **Ki a nagy szívű ember?** Aki a bosszúságtételt elhallgatja, a szidalmazásokra pedig sem füle, sem nyelve nincsen.

181. **Micsoda az embernek legnehezebb munkája?** Hogy magát megismerje; az ember magának feneketlen mélység, amelyet soha ki nem tanul. Mert mint a szem mást néz, de magát nem látja, úgy az elme is egyebet megtanul, de magát nem tudja: a nagy hegyeket, völgyeket az emberek vizsgálják, csudálják, de magokat nem vizsgálják s nem is csudálják. Aki magát megismeri, az a nagy filozófus. Az idvességnek is legelső lépcsője ez: *Nosce te ipsum*. Esmérd meg magadat.

- 195. Mit nem lehet eltitkolni?** A szeretetet, tüzet, fájdalmat, hurutot, csizmába esett kövecskét, a zsákban lévő vasszeget.
- 196. Mit nem kell másnak javallani?** A házasságot, a tengeren való hajókázást, a katonaságot, mert mindezeknek kimenetelek bizonytalan.
- 202. Mivel szerez ember veszedelmet magának?** Ha a főemberekről beszél; mert az igazság gyűlölséget szerez.
- 205. Mi igen nehéz dolog?** Elhallgatni azt, amit nem kellene kimondani. Kimondani ellenben azt, amit nem kellene elhallgatni.
- 217. Hogy szül a reménység?** Az asszony férfi nélkül nem szül, a reménység sem munka nélkül.
- 218. Micsoda munkától lehet irtózni?** Melynek kezdete irigység; gyakorlása fáradság; vége gyűlölség.
- 254. Hol veszedelmes a bátorság?** Ahol nincsen erő hozzá.
- 276. Hogy kell társalkodni a méltóságban helyezettettekkel?** Mint a tűzzel, azt mondotta Nagy Sándor, ha igen közel állasz, megéget, ha távol, nem melegít.
- 301. Kicsoda a goromba ember?** 1. Aki szüntelen fenyegetődzik, s senki tőle nem fél. 2. Aki szüntelen esküszik, de senki nem hiszi. 3. Aki szüntelen ád, semmit nem vészen. 4. Aki szolgája nem lévén, maga szolgálni magának nem akar.
- 302. Ki a boldogtalan ember?** 1. Aki mit tud, másnak nem taníthatja. 2. Aki amit tanít, maga nem cselekszi. 3. Aki amit nem tud, mástól meg nem kérdi.

A Bod Péter-szobor avatőünnepsége Magyarigenben, 2012. november 17-én. A sor jobb szélén Vargha Mihály szobrászművész, a szobor alkotója, mögötte Tamás Sándor, Kovászna Megye Tanácsának elnöke (Dimény-Haszmann Árpád felvétele)

tájékozódási pont

307. Mi szokott lenni ártalmas?

Az haladék; a jó alkalmatosság-
nak elmúlatása: mert az idő az
éretlen gyümölcsöt megérleli;
de az értet megrothasztja.

**310. Meddig az ember szeren-
csés?** Míg irigyei taláztatnak.
De mikor az irigyeid megszün-
tenek, tudd meg, hogy rosszul
vagyon állapotod.

**327. Hogy kell barátoddal él-
ned?** Úgy, mint akiről szüntel-
len meg kell gondolnod, hogy
lehet még ellenséged.

446. Ki a gazdag? Akinek elég,
amije vagyon.

**465. Mire vagyon szüksége a ke-
resztyén embernek?** 1. Az igaz
hitre, amely nélkül ISTEN
előtt kedves nem lehet. 2. Az jó
hírre-névre, amely nélkül fele-
barátjának nem tetszhetik. 3. A jó *lelkiisméretre*, amely nélkül magában
csendessége nem lehet.

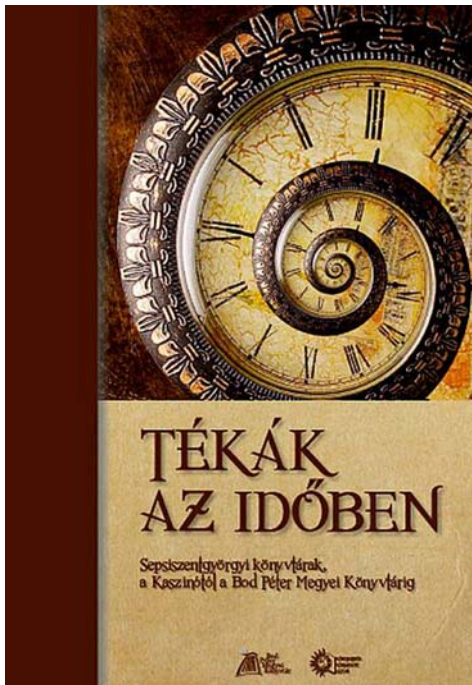
478. Mit használ a tudomány? Mindeneknek mindent ad: az ifjaknak ér-
telmet, a véneknek vigasztalást, a szegényeknek gazdagságot, a gazda-
goknak dicsőséget, gyönyörűséget. Véniségedre ez útiköltséged.

491. Micsoda mesterek tanítanak harag nélkül, intnek félelem nélkül? A
könyvek.

495. A tudomány hogy hasznos? Ha mással közlöd: ha titkolod, nem so-
kat ér.*

621. Micsoda vagyon több az emberek között? Orvos. Az emberek mind
orvosok akarnak lenni; mindnyájan akarják gyógyítani a mások erőte-
lenségeiket; de a magáét senki sem.

664. Micsoda az életnek mértéke? Nem a sok idő, hanem a jó cselekedet-
tekkal teljes napok, melyeket kegyesen töltöttél el, és dicsérnek tégedet
holtod után.

*Ez volt az emlékévké mottója. – Sz. Sz.